

Գ Ա Ի Ա Ռ Ա Կ Ա Ն Կ Ե Ա Ն Ք

Մասնագիտական դպրոցների կարիքը Երեսնամեան նահանգում.

Երկաթուղու Երևանեան նոր գիծը, մեր նահանգը անմիջապէս կապելով առևտրական կենտրոնների և Եւրոպական Ռուսաստանի վաճառաչան քաղաքների հետ, տուեց մեզ հաղորդակցութեան այն մեծ դիւրութիւնը, որի շնորհիւ սրանից յետոյ մեր երկրի արդիւնքները կարելի կը լինի արտահանել և սպառել մեծ քանակութեամբ և աւելի արժան ճանապարհածախքով: Բայց ընդհանրապէս փոխադրութեան ծախքերի խնդիրը կանոնաւորելուց յետոյ, ընքն ըստ ինքեան ծագում է մի այլ աւելի լուրջ հարց, որի լուծումից կախուած է մեր նահանգի ապագայ տնտեսական դրութիւնը:

Մեր բերքերի համար որոշ շուկաներ ստեղծելու նպատակով անհրաժեշտ է, որ նրանք կարողանան որոշ տեղ բռնել ոչ միայն քանակութեան այլ և յատկութեան տեսակէտից: Ունեցէք մի բերք, թէկուզ շատ էժան գնով, բայց քանի այդ բերքը ընտիր յատկութեամբ անզօր կը լինի մրցել այլ տեղերի բերքի հետ, նրա պահանջը շուկայում մեծ լինել չէ կարող: Ուրեմն բերքերի տեսակների ազնուացման գործը այժմ առանձին կարևորութիւն է ստանում:

Հանգամանքները բոլորովին այլ էին մինչև այժմ: Հացահատիկների արտահանութիւնը մեր նահանգից կարելի է ասել գոյութիւն չի ունեցել, բացի բացառիկ դէպքերը, ինչպէս էր 1886—7 թուերին, երբ Ռուսաստանի ներքին նահանգներում անբերրիութիւն էր, իսկ արտասահմանից հացի մեծ պահանջ կար: Բամբակը թէև արտահանում էր, բայց աննպաստ պայմաններում: Փոխադրութեան այլ և այլ ծախքերը բարդուելով, նրա իսկական արժէքը գցում էին մեծ շուկաներում: Իսկ գիւղատնտեսական բերքերի միւս տեսակները միանգամայն չեն

արտահանուել կամ արտահանուել են շատ աննշան չափով։ Այսպէս, հնարաւորութիւն չի եղել տեղափոխել այլ տեղեր ծառապտուղների ոչ մի տեսակը, բանջարանոցային բոյսեր, դինի նայլն։ Հաղորդակցական գիւրութիւնների հետ անշուշտ կ'ընդարձակուի զանազան բոյսերի մշակութեան տարածու-
թիւնը։

Այսպէս, օրինակ, 2,149,492 դեսետին մակերևոյթ ունե-
ցող Երևանեան նահանգի 7 գաւառներից բաց թողնելով երկու-
սը այն է՝ Նոր-Բայազետը ու Ալեքսանդրապօլը (որոնք միասին
բռնելով 798,333 դեսետին տարածութիւն և ընկած լինելով
սարահարթերում միանգամայն անընդունակ են բուսցնելու
դաշտային բերքերը), մնացեալ 5 գաւառները, այն է՝ Նախիջևանը
Շարուր-Դարալագեհաղը, Երևանը, Էջմիածինը և Սուրմալուն,
եթէ ոչ իրանց ամբողջ մակերևոյթով, այլ $\frac{1}{4}$ մասը վերցնելու
լինենք, այնուամենայնիւ կը ստանանք մի ընդարձակ տարածու-
թիւն՝ 412,865 դեսետին, որը ընդունակ է բուսցնելու և ար-
դիւնաբերելու գիւղատնտեսական բարձր տեսակի բերքեր։ այն
ինչ ամբողջ նահանգում բամբակի պլանտացիաների բռնած տա-
րածութիւնը այժմ հաշոււմ է ընդամենը 25—30,000 դեսետին,
իսկ այգիների տարածութիւնը աւելի քան աննշան է, մօտ 3
հազար դեսետին։

Բայց ինչ կերպ ընդարձակել և դրա հետ միաժամանակ
զարգացնել և ազնուացնել բերքերի տեսակը, ահա իսկապէս
այն խնդիրը, որի վրայ մենք ուղում ենք կանգ առնել։

Ճիշտ է մի քանի տարուց ի վեր երկրագործութեան և
պետական կալուածների մինիստրութիւնների որոշմամբ Երևա-
նում հիմնուել է փորձնական ագարակ ղեկավարութեամբ մաս-
նագէտ գիւղատնտեսի, որը իր մի քանի ինստրուկտօր օգնա-
կանների աջակցութեամբ նահանգի զանազան մասերում անում
է փորձեր գիւղատնտեսական բերքերի մշակութեան վերաբե-
րեալ։ Ճիշտ է, այժմ Երևանի մօտ գտնուող պատմական Սար-
գարի այգին ներկայացնում է մի գեղեցիկ փորձնական ագա-
րակ իր սիրուն փորձնական տնկարանով, որտեղից մատչելի
գնով ժողովրդին բաց է թողնուում ամենաընտիր տեսակի պտո-
ղատու տունկեր ու, բացի այդ, ամառուայ ամիսներին կլիւսակի
օրերում ցոյց են տրուում զանազան գործիքներ և նրանց գոր-
ծածութեան եղանակը և լինում են դասախօսութիւններ գիւ-
ղատնտեսական բոլոր ճիւղերի մասին, օկած սերմանելուց մին-
չև հունձը, նաև բոլոր հիւանդութիւնների մասին,—բայց և այն-
պէս, առանց գիւղատնտեսական դպրոցների անկարելի է յե-
ղափոխել ժողովրդի նահապետական համկացողութիւնները

գիւղատնտեսութեան մասին Կարող էք երևակայել որ յիշած գեղեցիկ փորձերին չէին յաճախում և ոչ մի գիւղացի, իսկ երկու զոյգ մի կենդ յաճախողները, զուրկ լինելով սեփականութիւնից, ոչ մի հնարաւորութիւն չունէին տեսած և լսածները դործադրելու իրապէս Մառապտուղների ամենաշնորհակար հիւանդութեան—Թրթուռի դէմ կռուելու միջոցները և գործիքները, որոնք ի ցոյց էին տրուում այդ փորձերի ժամանակ, ինչպէս և չու հիւանդութեան դէմ կռուելու միջոցը չը տարածուեցին ժողովրդի մէջ։ Գիւղատնտես Կանդուրաւեան 2—3 տարի առաջ ծծումբով բժշկելու փորձեր կատարել տուեց Երևանի գաւառի Դամարուռի շրջանում և հասաւ շատ յաջող հետեանքի։ Բամբակի մի փոքրիկ պլանտացիա բաժանելով երկու մասի՝ մէկը Թողեց իր բնական աճեցման վիճակին, իսկ միւսը ենթարկեց ծծմբի փոշիի սրակման փորձերին, և հետեանքը այն եղաւ որ ծծմբի սրակման ենթարկուած մասը կրկնակի չափով աւելի բերք տուեց քան աճեցման բնական ընթացքին թողնուած մասը։ Զը նայած այս բոլորին, ծծմբի սրակումը դեռ չի բնդհանրացել մեր նահանգում, և ոչ միայն բամբակի պլանտացիաները, այլ և խաղողի այգիները թողնուած են իրանց բնական ընթացքին։

Մնում է որ մասնագիտական գիւղատնտեսական դպրոցները խմբելով իրանց շուրջը նոյն ժողովրդի որդկերանց, տարիների ընթացքում սովորեցնեն տեսականի հետ նաև գործնական գիւղատնտեսութեան զանազան բաժիններ։

Կովկասի մի քանի արդիւնաբեր մասերում գիւղատնտեսական մասնագիտական դպրոցներ բացելու միտքը վաղուց արծարծուած է երկրագործութեան և պետական կալուածների մինիստրութիւնների խորհրդում, բայց թէ նրանք մեր կը բացուեն և ո՞ր տեղերում, այդ դեռ ես յայտնի չէ։

Ցանկալի էր որ Երևանի երկաթուղու բացումը մի խթան հանդիսանար այդ կարևոր խնդրի շատափոյթ լուծման, որը նոր կեանք կը ստեղծի Արաքսի հովտի գիւղատնտեսութեան համար։

Ա—ԴՕ